

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

**ЧИБІСОВ Дмитро Михайлович**



УДК 341.161

**ОХОРОНА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ  
В РАМКАХ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

**АВТОРЕФЕРАТ**

дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата юридичних наук

Одеса – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

**Науковий керівник:** доктор юридичних наук, професор  
**КІВАЛОВА Тетяна Сергіївна**,  
Міжнародний гуманітарний університет,  
професор кафедри міжнародного права  
та порівняльного правознавства.

**Офіційні опоненти:** доктор юридичних наук, професор  
**ДЕНИСОВ Володимир Наумович**,  
Інститут держави і права  
імені В. М. Корецького НАН України,  
завідувач відділом міжнародного права  
та порівняльного правознавства;  
  
кандидат юридичних наук  
**ПОЄДИНОК Ольга Романівна**,  
Інститут міжнародних відносин Київського  
національного університету ім. Т. Шевченка,  
докторант кафедри міжнародного права.

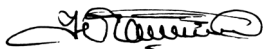
Захист відбудеться 26 квітня 2017 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий 25 березня 2017 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради



**Ю.В. Чайковський**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** В постіндустріальному світі одним із основних факторів розвитку держави і суспільства є інтелектуальна власність (далі – ІВ), ефективна охорона якої характеризує інвестиційний клімат держави та її економічний потенціал. Міжнародно-правовий механізм охорони ІВ, започаткований наприкінці XIX ст. та розвинений у рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ), знаходиться під впливом глобалізаційних процесів та конкуруючих механізмів міжнародних та регіональних організацій. У зв'язку із створенням Світової організації торгівлі (далі – СОТ) у 1994 р. було запроваджено нові підходи до охорони ІВ, забезпечена їх інтеграція із конкурентним, інвестиційним та торговельним внутрішньодержавним правом членів СОТ, створено умови для їх імплементації та одноманітного розуміння.

Наявність великого обсягу міжнародного нормативного матеріалу та різних, іноді конкуруючих та взаємодоповнюючих міжнародних механізмів охорони ІВ, обґрунтовує потребу дослідження ролі та місця нормативно-правових та організаційно-правових засад охорони ІВ СОТ серед інших міжнародних механізмів охорони ІВ. Потребує уваги проблема формування нового підходу до охорони ІВ, з'ясування інституційної ролі СОТ та можливостей Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (далі – Угода ТРІПС) у цьому процесі. Відкритим залишається питання розширення матеріального права СОТ з метою уніфікації критеріїв патентоздатності комп'ютерних програм та винаходів у галузі біотехнологій та забезпечення застосування цих норм у внутрішньодержавному праві держав-членів СОТ. Потребує змін підхід щодо виконання Україною вимог Угоди ТРІПС відповідно до положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію).

Окремі аспекти досліджуваної проблематики розглядалися наступними вченими: Ф. М. Аббот (F. M. Abbott), П. Д. Барановський, П. Бурк (P. Burke), П. Бургер (P. Burger), Г. Вей (G. Wei), Д. В. Дворніков, Г. Дутфілд (G. Dutfield), Л. Дуноф, В. Дональдсон (V. Donaldson), Дж. Х. Джексон (J. H. Jackson), Р. Є. Еннан, Д. Кар'яла (D. Karjala), Т. А. Коттер (T.A. Cottier), С. Кореа (C. Correa), Ф. Г. Куат (P. H. Quat), М. Лемлі (M. Lemley), С. Муун (S. Moon), А. М. Мінков, В. І. Нікіфоров, О. В. Новосельцев, Дж. Х. Рейхман (J. H. Reichman), А. Н. Сафронов, С. Сабраманян (S. Subramanian), П. Самульсен (P. Samuelson), Т. Н. Самахон (T. N. Samahon), М. Санта-Круз (M. Santa-Cruz), Д. В. Скринька, Л. Є. Стрельцов, С. А. Сударіков, С. Сел (S. Sell), Л. Р. Хелфер (L. R. Helfer), П. Федеріко (P. Federico), О. І. Харитонова, Є. О. Харитонов, Дж. Р. Херман (J. R. Herrmann), В. Фішер (W. Fisher), М. Фрумкін (M. Frumkin), С. Фінк (C. Fink), М. Шугуров (M. Shugurov), К. Юу (P. K. Yu), О. Х. Юлдашев.

У працях вказаних авторів відображені лише окремі аспекти охорони ІВ у рамках СОТ, що й зумовлює потребу комплексного осмислення визначеної проблематики.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Робота виконана на кафедрі міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету «Одеська юридична академія» відповідно до плану наукових досліджень «Прогресивний розвиток міжнародного права в умовах глобалізації правового простору» і є складовою загальної теми науково-дослідницької роботи кафедри міжнародного права та міжнародних відносин «Традиції і новачі у сучасній українській державності» (державний реєстраційний номер 01106U004970).

**Мета і задачі дослідження.** Метою дослідження є виявлення природи, особливостей та тенденцій міжнародно-правової охорони ІВ у рамках СОТ.

Для досягнення зазначеної мети в дослідженні ставляться такі задачі: проаналізувати розвиток доктрини міжнародного права щодо охорони ІВ; систематизувати принципи міжнародно-правової охорони ІВ;

дослідити становлення та розвиток міжнародного інституційного механізму охорони ІВ та проаналізувати співвідношення охорони ІВ у СОТ з іншими міжнародними механізмами;

визначити генезу розвитку охорони ІВ у рамках Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (далі – ГАТТ) СОТ;

дослідити концептуальні засади та режими охорони ІВ згідно Угоди ТРІПС;

дослідити особливості правової охорони винаходів у галузі біотехнології та режим охорони комп'ютерних програм згідно з Угодою ТРІПС;

визначити зміст функцій Ради ТРІПС та її роль у забезпеченні охорони ІВ у СОТ;

дослідити систему врегулювання спорів СОТ та проаналізувати справи про порушення норм Угоди ТРІПС, рішення Органу з врегулювання спорів СОТ (далі – ДСБ СОТ) та їх значення для держав-членів СОТ;

визначити інституційний та нормативно-правовий вплив ЄС на виконання державами-членами ЄС вимог Угоди ТРІПС;

розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо імплементації Угоди ТРІПС відповідно до вимог Угоди про асоціацію.

*Об'єктом дослідження* є міжнародні правовідносини, які виникають щодо охорони ІВ у рамках СОТ.

*Предметом дослідження* є охорона прав ІВ у рамках СОТ.

*Методи дослідження.* Методи дослідження застосовані з урахуванням поставленої мети і задач дослідження, його об'єкта та предмета. Для встановлення об'єктивності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються, під час дослідження використовувався комплекс загальнонаукових та спеціальних наукових методів, зокрема таких, як: формально-юридичний метод, який застосовувався для проведення аналізу змісту правових актів у сфері

охорони ІВ (підрозділи 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3, розділ 4); за допомогою порівняльно-правового методу виявлено розбіжності, відмінності та співвідношення між різними національними підходами до тлумачення положень Угоди ТРІПС, з'ясовано співвідношення міжнародних та внутрішньодержавних стандартів охорони ІВ (підрозділи 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.3, розділ 4); за допомогою принципу історизму було прослідковано розвиток окремих елементів правової охорони ІВ у історичній ретроспективі та продемонстровано тенденції розвитку охорони ІВ (підрозділ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.3); за допомогою методів дедукції та індукції було виявлено проблеми тлумачення Угоди ТРІПС, визначено особливості імплементації Угоди ТРІПС (підрозділи 1.1, 1.3, 1.4, 2.1, 3.2, розділ 4).

*Теоретичну основу дослідження* складають праці вітчизняних та зарубіжних вчених, що розробляли проблематику теорії міжнародного права, права міжнародних організацій, серед яких М. В. Буроменський, В. Г. Буткевич, О. В. Буткевич, О. К. Вишняков, А. І. Дмитрієв, І. У. Деві (W. Davey), Дж. Л. Дунофф (J. L. Dunoff), В. Н. Денисов, О. В. Задорожній, Н. А. Зелінська, П. Є. Казанський, Т. С. Ківалова, М. Р. Коген (M. R. Cohen), Т. Р. Короткий, С. Д. Краснер (S. D. Krasner), О. О. Мережко, В. І. Муравйов, В. Ф. Опришко, О. Р. Поєдинок, В. Р. Поттер, Д. Халевинська, Н. В. Хендель, Ю. В. Чайковський, В. М. Шумілов, Г. Ф. Шершеневич, О. Х. Юлдашев, Н. О. Якубовська та ін.

*Нормативну та емпіричну основу роботи* склали міжнародні договори, акти міжнародних організацій, право ЄС, внутрішньодержавні нормативно-правові акти, акти міжнародного «м'якого права».

**Наукова новизна** одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних аспектів охорони прав ІВ у рамках СОТ. Наукова новизна полягає у таких основних положеннях та висновках:

***уперше:***

виокремлено типи міжнародних механізмів охорони ІВ: 1) за критерієм просторової сфери дії: універсальний механізм охорони ІВ СОТ; універсальний механізм охорони ІВ ВОІВ; регіональні механізми охорони ІВ; 2) за критерієм функціональної та інституційної взаємодії із СОТ міжнародні механізми охорони ІВ класифіковані на механізми, які застосовуються СОТ для забезпечення належного рівня охорони ІВ; механізми, які діють незалежно від механізму Угоди ТРІПС і які передбачені в Угоді ТРІПС і діють на базі ВОІВ; механізми, які конкурують із СОТ за певними напрямками охорони ІВ та не засновуються на міжнародному мандаті ВОІВ;

запропоновано закріпити на міжнародному рівні (СОТ, ВОІВ, ЮНЕСКО) перелік окремих об'єктів ІВ, які мають поширюватись без оплати ліцензійних платежів на території держав, що розвиваються;

обґрунтовано, що на рівні СОТ відсутні єдині вимоги до охорони винаходів у галузі біотехнології насамперед через відсутність

єдиних морально-етичних критеріїв патентування таких винаходів та запропоновано застосовувати рішення Суду ЄС у справі *Brustle v Greenpeace* для визначення таких критеріїв. Запропоновано нову редакцію ст. 27 Угоди ТРІПС щодо охорони винаходів у галузі біотехнології та зміни до законодавства України у сфері правового регулювання досліджень у галузі біотехнології, що відповідатимуть вимогам Угоди про асоціацію та праву ЄС у цій сфері;

запропоновано поняття та періодизація становлення міжнародного інституційного механізму охорони ІВ. Міжнародний інституційний механізм охорони ІВ є сукупністю спеціалізованих міжнародних інституцій, за допомогою яких забезпечується організаційно-правова та адміністративно-технічна охорона ІВ на міжнародному рівні шляхом договірної співпраці держав. Виокремлено основні етапи еволюції міжнародного інституційного механізму охорони ІВ з 1893 р. по 1967 р., з 1967 р. по 1994 р. та з 1994 р. по теперішній час;

**удосконалено:**

уявлення про виникнення та розвиток доктрини міжнародного права щодо охорони ІВ, яка була заснована на основі поєднання пропрістарної та виключної концепцій до розуміння правової природи «авторства» та «винахідництва» та їхньої охорони на міжнародно-правовому рівні;

систематизацію принципів міжнародно-правової охорони ІВ на принципи міжнародного економічного права, що застосовуються до відносин з охорони ІВ; принципи COT та VOIB; спеціальні принципи Угоди ТРІПС;

уявлення про те, що Угода ТРІПС встановлює мінімальні стандарти охорони усіх об'єктів ІВ зокрема, обґрунтувавши те, що Угода зобов'язує забезпечити мінімальну охорону як щодо об'єктів ІВ, які перетинають державний кордон (чи є складовою товарів, що імпортуються), так і щодо об'єктів ІВ, які створюються, купуються або продаються на внутрішньодержавному ринку без перетину державного кордону;

положення про низку ефективності режиму охорони комп'ютерних програм, що діє відповідно до Угоди ТРІПС та запропоновано погодити єдині критерії охорони «цифрових» об'єктів ІВ шляхом визначення їхньої дуалістичної природи в Угоді ТРІПС (ст. 10);

тезу про те, що становлення права ГАТТ/COT у сфері ІВ відбувалося під впливом та з огляду на міжнародні угоди VOIB, а тому нормативна база COT віддзеркалює положення багатьох угод, що адмініструються VOIB;

положення щодо політичної та економічної незалежності ДСБ COT що є підтвердженням відсутності впливу економічно розвинених держав на рішення палат та рішення Апеляційного органу ДСБ COT (далі – АО ДСБ);

**набуло подальшого розвитку:**

уявлення про особливості організаційно-правової структури та компетенції Ради ТРІПС, серед функцій якої виокремлено: нагляд

за імплементацією Угоди ТРІПС; аналіз проблем, пов'язаних із застосуванням окремих положень Угоди ТРІПС та Конвенції про біологічне різноманіття 1992 р.; надання консультацій щодо інкорпорованих в Угоді ТРІПС угод, що адмініструються ВОІВ; координація процесів переговорів щодо створення міжнародної системи реєстрації географічних зазначень для вин та інших спиртних напоїв; ініціації процедури перегляду Угоди ТРІПС;

уявлення про те, що Угода ТРІПС у цілому втілює компроміс між інтересами держав, що розвиваються, та інтересами розвинених держав. Виявлено, що такий компроміс є здебільшого формальним щодо принципів передачі та розповсюдження технологій, а реалізація положень Угоди ТРІПС щодо забезпечення дії цього підходу не здійснюється з огляду на неоднозначність тлумачення та відсутність методології імплементації цих принципів, закріплених у ст. 7 Угоди ТРІПС;

теза про те, що право ЄС тлумачить, конкретизує та доповнює положення Угоди ТРІПС, встановлюючи для держав-членів ЄС та асоційованих партнерів Союзу правові зобов'язання перед ЄС, які звужують їх компетенцію у питаннях імплементації положень Угоди ТРІПС;

прогнозування розвитку міжнародно-правового регулювання пропріетарного цифрового контенту в контексті просування «американської» концепції охорони цифрових творів у мережі Інтернет.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає в тому, що теоретичні положення, пропозиції, рекомендації та висновки мають наукове і прикладне значення та можуть бути використані у: *науково-дослідній роботі* – для поглиблення наукових знань і створення необхідної теоретичної бази з питань охорони ІВ у рамках СОТ; *навчальному процесі* – для підготовки та удосконалення навчальних посібників, підручників при викладанні нормативних дисциплін та спецкурсів у вищих навчальних закладах, зокрема таких: «Міжнародне публічне право», «Право міжнародних організацій», «Право СОТ», «Право інтелектуальної власності», «Міжнародне економічне право», «Право Європейського Союзу»; *нормотворчій і правозастосовній діяльності* – у процесі розробки нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання питань, пов'язаних з реалізацією міжнародно-правових зобов'язань України у сфері забезпечення охорони ІВ, і для приведення діючого законодавства України у відповідність до міжнародно-правових норм та адаптації до права ЄС у сфері охорони ІВ.

**Особистий внесок здобувача.** Дисертаційне дослідження здобувачем виконано особисто, всі результати роботи, сформульовані висновки, положення та рекомендації обґрунтовані на основі власних досліджень автора. В індивідуальних наукових статтях викладено всі концептуальні положення дослідження. Для аргументації окремих положень роботи використовувалися наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, на які зроблено посилання.

**Апробація результатів дисертації.** Положення дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданні кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету «Одеська юридична академія», розглядалися на науково-практичних семінарах, круглих столах, міжнародних та всеукраїнських конференціях, зокрема таких: Міжнародній науково-практичній конференції «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16-17 травня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку державності та права» (м. Одеса, 30 листопада 2012 р.); Міжнародних читаннях з міжнародного права ім. професора П. Є. Казанського (м. Одеса, 2-3 листопада 2012 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансово-економічна безпека в Україні: стан та перспективи розвитку» (м. Одеса, 24 грудня 2010 р.) та ін.

**Публікації.** Основні положення та результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у 16 публікаціях, у тому числі 11 статтях, 9 з яких опубліковано у фахових наукових виданнях України; 2 – у зарубіжних виданнях; 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях та інших працях.

**Структура дисертації** зумовлена її метою та завданнями і складається зі вступу, чотирьох розділів, які містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 272 сторінки, із них основного тексту – 229 сторінок, список використаних джерел складає 405 найменувань і міститься на 43 сторінках.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ**

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначається об'єкт, предмет, мета і задачі дослідження, методологічна та емпірична бази, наводиться інформація про ступінь розробки проблеми дисертаційного дослідження.

**Розділ перший «Теоретичні засади правового режиму охорони інтелектуальної власності в рамках СОТ»** складається з чотирьох підрозділів, в яких аналізується генеза та природа міжнародно-правової охорони ІВ.

**Підрозділ 1.1. «Розвиток доктрини міжнародного права щодо охорони інтелектуальної власності»** присвячений дослідженню становлення та розвитку доктрини міжнародного права щодо охорони ІВ. Проаналізовано низку вітчизняних та зарубіжних досліджень у сфері охорони ІВ. Звертається увага, що розвиток торгівлі високотехнологічними товарами між державами-підписантами ГАТТ 1947 р. зумовив необхідність



посилення охорони їх інтелектуальної складової від адаптації та копіювання, а завдяки бажанню зберегти технологічну домінантність без ризику для торгівельних відносин з державами, що розвивалися, найбільш розвинені держави-підписанти ГАТТ 1947 р. ініціювали переосмислення ролі та місця ІВ у міждержавних торгівельних відносинах.

У *підрозділі 1.2. «Принципи міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності»* розглянуто принципи міжнародного права, що застосовуються до охорони ІВ, та надана їх характеристика. Вказується, що принципи міжнародно-правової охорони ІВ поділяються на загальні та спеціальні.

Визначається, що більшість принципів, закріплених в Угоді ТРІПС, є принципами, що вперше були використані в Паризькій конвенції про охорону промислової власності 1883 р. (далі – Паризька конвенція 1883 р.), Бернській конвенції про охорону літературних і художніх творів 1886 р. (далі – Бернська конвенція 1886 р.), інших міжнародних угодах, однак у ряді випадків були доопрацьовані з метою використання у торговельних відносинах, пов'язаних із охороною ІВ, та отримали автономну інтерпретацію для держав-членів СОТ. Зазначається, що принципи СОТ визначають правові і організаційні засади охорони ІВ та процедуру забезпечення міжнародно-правової і внутрішньодержавної охорони ІВ.

У *підрозділі 1.3 «Становлення та розвиток міжнародного інституційного механізму охорони інтелектуальної власності»* визначаються етапи становлення та розвитку міжнародного інституційного механізму охорони ІВ.

Доведено, що на базі механізму ВОІВ СОТ створила власний механізм охорони ІВ, який суттєво посилив міжнародно-правову охорону ІВ. Продемонстровано, що від свого заснування до сьогодні міжнародний інституційний механізм охорони ІВ постійно удосконалювався, охоплюючи все більше сфер, які підпадають під його дію. Саме завдяки СОТ та Угоді ТРІПС механізм, заснований в рамках ВОІВ, був ефективно включений до міжнародних торгівельних відносин. За інституційним критерієм виокремлено два типи механізмів охорони ІВ, що діють за межами СОТ: механізм охорони, що діє на основі ВОІВ (універсальний рівень), та механізми охорони, що діють на регіональному рівнях (ЄС, СНД). Доводиться, що лише механізм охорони ВОІВ є комплексним та сформованим засобом універсального регулювання охорони ІВ, що діє за межами СОТ.

Натомість регіональні механізми, як наприклад Євразійська патентна організація чи Європейська патентна організація, діють на регіональному рівнях і щодо певного лімітованого кола об'єктів ІВ, як то винаходи, корисні моделі, промислові зразки.

*Підрозділ 1.4. «Генеза розвитку охорони інтелектуальної власності в рамках ГАТТ/СОТ»* присвячений особливості розвитку охорони ІВ у рамках ГАТТ/СОТ.

Визначено, що ГАТТ 1947 р. не передбачала охорони ІВ, а встановлювала заборону дискримінації. Але з завершенням Уругвайського раунду 1986-1994 рр. торговельних переговорів та прийняттям Угоди ТРІПС було запроваджено мінімальні стандарти охорони ІВ.

Починаючи з 1994 р., правила охорони ІВ у рамках СОТ формально не змінювались, але відбулося уточнення їхнього змісту у 2001 р. та у 2006 р. щодо примусового ліцензування лікарських препаратів.

**Розділ другий «Нормативно-правовий механізм охорони інтелектуальної власності в рамках СОТ»** містить три підрозділи, в яких розглянуті правові засади охорони ІВ, класифіковано режими охорони ІВ та визначені особливі режими охорони ІВ за Угодою ТРІПС.

У *підрозділі 2.1. «Правові засади охорони інтелектуальної власності за Угодою ТРІПС»* визначено різні підходи до охорони ІВ та їх вплив на побудову режимів охорони об'єктів ІВ в Угоді ТРІПС.

Показано, що правові засади охорони ІВ, закладені в Угоді ТРІПС, засновуються на конвенціях ВОІВ і не залежать від того, чи держави-члени СОТ беруть у них участь.

Підкреслюється, що за рахунок того, що в Угоду ТРІПС були включені положення чотирьох угод ВОІВ, Угода ТРІПС стала першим та єдиним міжнародним документом, який комплексно врегульовує питання охорони усіх існуючих об'єктів ІВ – авторських прав, патентів, торгових марок, нерозголошуваної інформації, промислових зразків, географічних зазначень та топографій інтегральних мікросхем.

У *підрозділі 2.2. «Класифікація режимів охорони об'єктів інтелектуальної власності згідно Угоди ТРІПС»* класифіковано режими охорони ІВ, передбачені Угодою ТРІПС.

Вказується, що Угода ТРІПС застосовує термін «режим охорони» для визначення прав, обов'язків та механізмів забезпечення охорони об'єктів ІВ. Визначається, що такі режими охорони ІВ складаються із сукупності правил, принципів та процедур, які визначають права власників ІВ щодо відповідних об'єктів ІВ, їхні мінімальні стандарти охорони, процесуальні механізми забезпечення таких прав.

Обґрунтовано, що Угода ТРІПС встановлює режими охорони таких об'єктів ІВ: 1) авторське право та суміжні права; 2) товарні знаки; 3) географічні зазначення; 4) промислові зразки; 5) патенти; 6) компонування (топографії) інтегральних мікросхем; 7) нерозголошувана інформація. Визначено, що кожен із семи режимів має сукупність явних або неявних принципів, норм, правил і процедур, що стосуються певного об'єкту ІВ і не застосовується до інших об'єктів ІВ.

У *підрозділі 2.3. «Спеціальні режими охорони деяких об'єктів інтелектуальної власності згідно з Угодою ТРІПС»* досліджуються режими охорони комп'ютерних програм і винаходів у галузі біотехнологій як найбільш складні та неоднозначні з існуючих об'єктів ІВ.

Показано, що охорона винаходів у галузі біотехнологій на рівні СОТ комплексно не врегульована, що створює певні практичні проблеми застосування ст. 27 Угоди ТРІПС. Наголошується, що у цьому питанні Угода ТРІПС має бути скоординована із положеннями Конвенції про біологічне різноманіття 1992 р.

Доводиться, що режим охорони комп'ютерних програм, визначений в Угоді ТРІПС, не відповідає сьогоденним вимогам та потребам правовласників. Вказується, що відсутність індивідуалізованого механізму охорони комп'ютерних програм у вигляді патенту є суттєвою прогалиною Угоди ТРІПС.

**Розділ третій «Організаційно-правовий механізм охорони інтелектуальної власності згідно з Угодою ТРІПС»** містить три підрозділи, в яких розглянуті функції Ради ТРІПС, практика врегулювання спорів з приводу порушення вимог Угоди ТРІПС у СОТ та співвідношення охорони ІВ у рамках СОТ з іншими міжнародними механізмами.

У підрозділі 3.1. **«Правові засади діяльності та функції Ради ТРІПС»** визначаються ключові завдання та мандат Ради ТРІПС.

Досліджено організаційно-правовий механізм функціонування Ради ТРІПС. Встановлено, що Рада ТРІПС має п'ять напрямів роботи: нагляд за імплементацією Угоди ТРІПС; аналіз повідомлень держав-членів СОТ щодо прийняття, зміни та застосування ними законів; надання консультацій щодо тлумачення зобов'язань держав-членів СОТ; координація процесу створення міжнародної системи реєстрації географічних зазначень; аналіз повідомлень держав-членів СОТ щодо застосування ними примусового ліцензування лікарських препаратів.

Показано, що мандат, наданий Раді ТРІПС Угодою ТРІПС, є невиключним, і він був значно розширений у результаті прийняття Дохійської декларації 2001 р.

У підрозділі 3.2. **«Правове врегулювання спорів у справах про порушення норм Угоди ТРІПС»** визначається процедура врегулювання спорів, наводяться її етапи та аналізуються найважливіші справи ДСБ СОТ щодо порушення вимог Угоди ТРІПС.

Визначаються три етапи розгляду спорів у справах про порушення норм Угоди ТРІПС. Наводиться розширене трактування окремих статей Угоди ТРІПС шляхом аналізу рішень ДСБ СОТ: *«India – Patent Protection for Pharmaceutical and Agricultural Chemical Products»*, *«Canada – Patent Protection of Pharmaceutical Products»*, *«European Communities v. United States Case (Section 110(5) of the US Copyright Act)»*, *«Canada – Term of Patent Protection»*, *«US – Havana Club»*, *«European Communities – Geographical Indications»*.

Визначається, що тлумачення положень Угоди ТРІПС в процесі вирішення спорів на рівні ДСБ СОТ є важливим джерелом офіційного трактування зобов'язань держав-членів СОТ за Угодою ТРІПС.

**Підрозділ 3.3. «Співвідношення охорони інтелектуальної власності в рамках СОТ з іншими міжнародними механізмами охорони інтелектуальної власності»** надає характеристику різним міжнародним механізмам охорони ІВ та їхньої взаємодії з охороною ІВ у рамках СОТ.

Показано зв'язок та особливості застосування механізмів охорони ІВ передбачених Договором з інтелектуальної власності стосовно інтегральних мікросхем 1989 р., Будапештським договором про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів 1977 р., Локарнською угодою про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків 1967 р., Міжнародною конвенцією про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення 1961 р., Договором про закони щодо товарних знаків 1994 р., Торговельною угодою з протидії піратству 2009 р., у порівнянні із механізмом охорони ІВ Угоди ТРІПС.

Виявлено, що договори ВОІВ підвищують ефективність охорони ІВ. Визначена ступінь їх автономності по відношенню до Угоди ТРІПС. Виділено міжнародний інституційний механізм охорони ІВ, що діє автономно від механізму охорони ІВ СОТ та ВОІВ.

Визначається, що співпраця ВОІВ та СОТ є плідною та стосується питань моніторингу за виконанням угод, які інкорпоровані в Угоді ТРІПС та які безпосередньо адмініструє ВОІВ. Пояснюється, що для проведення моніторингу СОТ отримує доступ до баз даних, якими володіє ВОІВ.

У **четвертому розділі «Особливості імплементації Угоди ТРІПС у право ЄС»** досліджено особливості імплементації Угоди ТРІПС у право ЄС та його держав-членів.

Запропоновано концепцію щодо формування в ЄС автономного права ІВ, яке визначає компетенцію ЄС у питанні імплементації Угоди ТРІПС по відношенню до виключної компетенції держав-членів ЄС та має пріоритетний характер перед відповідними положеннями законодавства держав-членів ЄС шляхом визначення правової природи зобов'язань держав-членів ЄС за Угодою ТРІПС.

Показано, що Угода про асоціацію зобов'язує Україну посилити стандарти охорони ІВ, передбачені Угодою ТРІПС до рівня охорони, гармонізованої всередині ЄС.

## ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, які вирішують наукове завдання щодо охорони ІВ в рамках СОТ. Основні висновки дослідження такі:

1. Обґрунтовано, що передумови міжнародно-правової охорони ІВ виникли у другій половині XIX ст. у результаті послаблення соціально-політичної стратифікації населення, підвищення ролі ІВ у економіці та інтернаціоналізації досягнень науково-технічного прогресу. Зазначається, що доктрина міжнародного права щодо охорони ІВ була

заснована на основі поєднання пропрієтарного та виключного підходів до розуміння правової природи «авторства» та «винахідництва» та їхнього нормативно-правового регулювання. Для забезпечення дієвої охорони досягнень науково-технічного прогресу у доктрині міжнародного права була обґрунтована необхідність заснування міжнародно-правової та інституційної охорони ІВ.

2. Виокремлено типи міжнародних механізмів охорони ІВ та надана характеристика їх функціональній та інституційній взаємодії із СОТ. За критерієм просторової сфери дії виділені: універсальний механізм охорони ІВ СОТ; універсальний механізм охорони ІВ ВОІВ; регіональні механізми охорони ІВ.

За критерієм функціональної та інституційної взаємодії із СОТ міжнародні механізми охорони ІВ класифіковані на такі механізми: 1) механізми, які застосовуються СОТ для забезпечення належного рівня охорони ІВ, передбаченого Угодою ТРІПС; 2) механізми, які діють незалежно від механізму Угоди ТРІПС (згідно з положенням ст. 5 Угоди ТРІПС), що передбачені Угодою ТРІПС та адмініструються ВОІВ; 3) механізми, які конкурують із СОТ за певними напрямками охорони ІВ і не адмініструються ВОІВ.

За межами СОТ діє механізм охорони ІВ, що засновується на міжнародно-правовій та інституційній базі ВОІВ й який є універсальним (комплексним) та регіональним механізмом охорони, що діють лише щодо окремих об'єктів ІВ. Механізм ВОІВ може діяти повністю автономно від механізму СОТ. При цьому завдяки СОТ підвищується ефективність механізму ВОІВ і, зокрема, виконуються домовленості щодо охорони ІВ, які б за відсутності СОТ не виконувались. Таким чином, охорона ІВ у рамках СОТ нерозривно пов'язана з інституційно-правовим механізмом охорони ІВ, створеним ВОІВ.

3. Визначено, що систему принципів міжнародно-правової охорони ІВ складають загальні та спеціальні принципи. До загальних принципів відносяться принципи міжнародного економічного права, які застосовуються до відносин з охорони ІВ (принцип невід'ємності суверенітету держав над своїми природними ресурсами, принцип свободи вибору форм організації зовнішньоекономічних зв'язків та інші). До спеціальних принципів відносяться принципи СОТ та ВОІВ. Принципи СОТ викладені в Угоді ТРІПС, та підрозділяюся на ті, що відтворюють окремі принципи Паризької та Бернської конвенцій (принцип національного режиму та режиму найбільшого сприяння, принцип прирівнення, незалежної охорони, автоматичної охорони, заборони дискримінації) та принципи, які закріплені тільки в Угоді ТРІПС (передачі та поширення технологій, принцип пропорційності правового впливу). Принципи ВОІВ переважно мають адміністративно-технічний характер та задіяні з метою кваліфікації, реєстрації, класифікації та депонування об'єктів ІВ (наприклад, принцип визнання цифрового об'єкту ІВ рівним

за своїми правами матеріальному об'єкту ІВ або принцип залежності міжнародно-правової охорони від національної).

4. Сформульовано, що міжнародний інституційний механізм охорони ІВ є сукупністю спеціалізованих міжнародних інституцій, за допомогою яких забезпечується організаційно-правова та адміністративно-технічна охорона певних об'єктів ІВ на міжнародному рівні шляхом договірної співпраці держав. Виокремлено етапи еволюції міжнародного інституційного механізму охорони ІВ з 1893 р. по 1967 р., з 1967 р. по 1994 р. та з 1994 р. по теперішній час. Перший етап пов'язаний зі створенням та функціонуванням Об'єднаного бюро, яке мало статус регіональної організації. На другому етапі був запроваджений універсальний міжнародний інституційний механізм охорони ІВ за допомогою ВОІВ. Починаючи з 1967 р. та до 1994 р. інституційний механізм ВОІВ встановив загальну базу для міжнародно-правової охорони ІВ, а механізм СОТ доповнив та посилив її, одночасно забезпечуючи її практичне виконання. Механізми ВОІВ та СОТ доповнюють один одного, але на сьогодні вбачається послаблення ролі ВОІВ та посилення інституційної ролі СОТ.

5. Охорона ІВ у рамках СОТ засновується на міжнародно-правовій базі ВОІВ, доповнюючи та посилюючи останню власними принципами та правилами, що були прийняті на Уругвайському раунді торговельних переговорів держав-підписантів ГАТТ 1947 р. Підхід СОТ до питань охорони ІВ у порівнянні із механізмом ГАТТ 1947 р. є комплексним та спеціально орієнтованим для цілей міжнародно-правової охорони ІВ. Угода ТРІПС, на відміну від ГАТТ 1947 р., включила охорону ІВ до міжнародних зобов'язань держав-членів СОТ. Розвиток права ГАТТ/СОТ щодо охорони ІВ відбувався під впливом міжнародних угод ВОІВ, а тому нормативна база СОТ віддзеркалює положення багатьох угод, що адмініструються ВОІВ. Упродовж 1995-2001 рр. розвиток охорони ІВ відбувався з огляду на необхідність забезпечення охорони здоров'я населення держав, що розвиваються.

6. Угода ТРІПС в цілому втілює компроміс між інтересами держав, що розвиваються та інтересами розвинених держав. Однак, щодо принципів передачі та поширення технологій, то існує дисбаланс на користь держав, що володіють інтелектуальними здобутками, так як Угода ТРІПС не надає однозначного трактування та методології імплементації, що знижує ефективність забезпечення охорони ІВ для вигоди усіх держав-членів СОТ.

7. Угода ТРІПС встановлює мінімальні стандарти міжнародно-правової охорони усіх існуючих на сьогодні об'єктів ІВ, як авторські та суміжні права, товарні знаки, промислові зразки, патенти, топографії інтегральних мікросхем, географічні зазначення, комерційна таємниця та інша нерозголошувана інформація на недискримінаційній міжнародно-правовій основі. Ця охорона діє як щодо об'єктів ІВ, які перетинають

державний кордон (чи є складовою товарів, що імпортуються), так і щодо об'єктів ІВ, які створюються, купуються або продаються на внутрішньодержавному ринку. Така стандартизована та недискримінаційна охорона поширюється на об'єкти ІВ, які до створення СОТ та підписання Угоди ТРІПС не охоронялися на міжнародному рівні. Встановлено, що новелами Угоди ТРІПС є забезпечення охорони топографій інтегральних мікросхем, посилення охорони патентів та географічних зазначень, а також запровадження правил конкурентної боротьби. У комплексі це дозволило встановити найвищий можливий рівень охорони ІВ.

8. Визначено, що на рівні СОТ все ще не знайдено оптимальної моделі охорони винаходів у галузі біотехнології як з причин термінологічної неузгодженості Угоди ТРІПС, так і з причин відсутності порозуміння між членами СОТ щодо морально-етичних критеріїв патентування таких винаходів. Правовою основою охорони біотехнології у праві СОТ є ст. 27 параграфу 3(b) Угоди ТРІПС, яка дозволяє державам заборонити патентування певних форм життя (наприклад, рослин і тварин), однак зобов'язує їх запровадити патентування окремих сортів рослин, мікроорганізмів, небіологічних та мікробіологічних процесів. З огляду на те, що охорона винаходів у галузі біотехнології в СОТ не урегульована належним чином та залишається дискусійною, запропоновано викласти параграф 3 ст. 27 Угоди ТРІПС щодо патентоспроможності біотехнологічних винаходів у такій редакції: «Члени повинні заборонити патентування:

а) діагностичних, терапевтичних та хірургічних методів лікування людини або тварин;

б) рослин та тварин, важливих біологічних процесів для продукування рослин або тварин, крім небіологічних та мікробіологічних процесів;

с) людського тіла на різних етапах його розвитку, включаючи, однак не обмежуючись наступним:

– будь-які винаходи, отримання яких не можливо без використання ембріональних стовбурових клітин (незважаючи від мети та методів їх використання та незважаючи на шлях отримання ембріональних стовбурових клітин);

– будь-які винаходи, що засновуються на біологічному матеріалі людини або групи людей, включаючи будь-яку генетичну інформацію;

– будь-які винаходи, отримання яких не можливо без використання окремих елементів людського тіла або сукупностей елементів людського тіла без згоди донора».

9. Встановлено, що Угода ТРІПС кваліфікує комп'ютерні програми як «літературні твори», що не дозволяє визначити єдині міжнародно-правові критерії патентування комп'ютерних програм та забезпечити їх імплементацію на території держав-членів СОТ. Визначено, що Угода ТРІПС на момент прийняття не мала на меті забезпечити патентування комп'ютерних програм, а тому розширення чи звуження змісту відповідних



статей Угоди ТРІПС вимагатиме консенсусу з боку усіх держав-членів СОТ. Запропоновані критерії патентоздатності комп'ютерних програм для визначення їх відмінності від «літературних творів» та рекомендовано внести їх до параграфу 1 ст. 10 ТРІПС у такій редакції:

«1. Комп'ютерні програми в електронному цифровому (вихідному або об'єктному) коді охороняються або подібно до охорони, що надається літературним творам за Бернською конвенцією 1971 р., або шляхом патентування у відповідності з такими критеріями:

- комп'ютерна програма, яка представляє технічне рішення для існуючої технічної проблеми;
- комп'ютерна програма, яка має «інноваційну складову», тобто є дійсно новою і неочевидною.

Примітка. Програма охороняється за Бернською конвенцією як у оригінальному, так і у подібному або аналогічному коді, який може бути отриманим у результаті декомпіляції оригінального коду.».

10. Систематизовано функції Ради ТРІПС, до яких віднесено нагляд за імплементацією Угоди ТРІПС; аналіз повідомлень від держав-членів СОТ щодо прийняття, зміни та застосування ними законів та правил щодо охорони ІВ; консультування держав-членів СОТ щодо інкорпорованих у ТРІПС угод, які адмініструються ВОІВ; координація процесів переговорів щодо створення міжнародної системи реєстрації географічних зазначень для вин та інших спиртних напоїв; нотифікація та координація СОТ щодо примусового ліцензування лікарських препаратів. Рада ТРІПС отримала мандат на розробку змін до Угоди ТРІПС у контексті її співвідношення із Конвенцією про біологічне різноманіття 1992 р.

11. Обґрунтовано, важлива роль панелі ДСБ СОТ у розгляді спорів з питань виконання Угоди ТРІПС. Процедура вирішення спорів з питань ІВ у СОТ є комплексна, але у ряді випадків її ефективність залежна від співпраці з ВОІВ. Виявлена відсутність кодифікації рішень ДСБ та механізму її застосування державами-членами СОТ, а не лише ДСБ СОТ, що не дозволяє поширити позитивний ефект від механізму врегулювання спорів СОТ.

Практика ДСБ СОТ свідчить про те, що виконання вимог Угоди ТРІПС означає не лише прийняття законів, які формально імплементують Угоду ТРІПС, але й створення практичних умов і прийняття відповідних підзаконних актів, які дозволяють повністю реалізувати зобов'язання держави за Угодою ТРІПС. Практика ДСБ СОТ свідчить про те, що Угода ТРІПС включає перелік матеріальних і процесуальних прав, які мають бути надані фізичним та юридичним особам – власникам ІВ, і, відповідно, повинні застосовуватися державою для побудови внутрішньодержавної політики з охорони ІВ відповідно до вимог членства в СОТ. Рішення ДСБ СОТ є важливим джерелом офіційного тлумачення вимог Угоди ТРІПС.

12. Обґрунтовано, що право ЄС тлумачить, конкретизує та доповнює положення Угоди ТРІПС, встановлюючи для держав-членів



ЄС та асоційованих партнерів Союзу правові зобов'язання перед ЄС, які звужують їх компетенцію у питаннях імплементації положень Угоди ТРІПС. Визначено, що спочатку це було необхідно з метою участі ЄС у СОТ як митного союзу, а потім стало елементом посилення інституційної системи ЄС на міжнародному рівні як актора, що консолідує на собі ряд повноважень держав-членів. Діяльність ЄС у цьому питанні стала можливою завдяки прогалинам Угоди ТРІПС, які використовуються ЄС для застосовування власної інтерпретації та правил охорони ІВ, які неможливо було включити в Угоду ТРІПС у 1994 р. у зв'язку із запереченнями найменш розвинених держав. Вбачається, що на теренах ЄС створено умови для інституційної та правової діяльності ЄС, яка конкурує із компетенцією СОТ та ВОІВ у питаннях охорони ІВ, а також тлумачить, конкретизує та розширює зобов'язання держав-членів ЄС за Угодою ТРІПС.

13. Визначено, що Угода про асоціацію передбачає обов'язок України встановити охорону винаходів у галузі біотехнології та комп'ютерних програм за критеріями, які не перелічені в Угоді ТРІПС, але які застосовуються відповідно до права ЄС. З метою виконання вимог Угоди про асоціацію щодо охорони винаходів у галузі біотехнології нами запропоновано: 1) узгодити термінологію з Угодою про асоціацію («біологічний матеріал», «біотехнологічний винахід», «мікробіологічний процес» та ін.); 2) закріпити в Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» перелік винаходів, які є такими, що суперечать принципам гуманності й моралі; 3) закріпити в Законі України «Про заборону репродуктивного клонування людини» заборону на патентування: процесів клонування людини; процесів, що впливають на зміну генетичної totoжності людини; будь-яких винаходів, заснованих на використанні людських ембріонів (особливо для промислових або комерційних цілей); 4) заборонити винаходи, які змінюють генетичну totoжність тварин без будь-якої суттєвої медичної користі для людини або тварини, якщо це може завдати їм страждань; 5) навести перелік патентоспроможних об'єктів, що стосуються біологічного матеріалу, відокремленого від свого природного середовища, або які були виготовлені шляхом технічного процесу; 6) закріпити заборону патентування організму людини на будь-якій стадії його формування або розвитку, включаючи послідовність генів. Для практичної реалізації положень Угоди про асоціацію щодо патентування біологічних матеріалів необхідна наявність депонованого біологічного зразка такого матеріалу, що передбачає створення відповідної нормативно-правової бази щодо отримання, використання та зберігання таких зразків.

14. Прогнозовано розвиток міжнародно-правового регулювання пропріетарного цифрового контенту в напрямку запровадження «американської» концепції охорони цифрових творів у мережі Інтернет.

З метою забезпечення виконання принципів передачі та поширення технологій, визначених в Угоді ТРІПС, запропоновано закріпити

на міжнародному рівні (ВОІВ, СОТ, ЮНЕСКО) перелік комп'ютерних програм (та іншого пропрієтарного цифрового контенту), який має поширюватись безоплатно на території держав, що розвиваються (можливо, через примусове ліцензування), а саме: 1) для загальної та вищої освіти; 2) для життєво важливих досліджень у медичній сфері; 3) з метою передачі та поширення наукових досліджень, які мають наднаціональне значення (наприклад, програми для декодування генів людини).

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

*Статті у фахових періодичних виданнях:*

1. Чибісов Д. М. Патентование компьютерных программ по праву ВТО: проблемы правовой квалификации и правоприменительная практика / Д. М. Чибісов // Таджикистанский ежегодник международного публичного и частного права. – 2016. – С.104-113.

2. Чибісов Д. М. Охорона біотехнологій за правом Світової організації торгівлі: аналізуючи досвід ЄС та США / Д. М. Чибісов // Європейські студії і право : електрон. наук. фах. вид. 1(8), 2014. – С. 75-85.

3. Чибісов Д. М. Право Світової організації торгівлі як джерело інформаційної діяльності митних органів України: огляд національних зобов'язань України за ТРІПС / Д. М. Чибісов // Митна справа. – 2013. – № 3. – С. 46-53.

4. Чибісов Д. М. Правова природа Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРІПС) / Д. М. Чибісов // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. – Вип. 19. – Том 2. – 2012. – С. 154-157.

5. Чибісов Д. М. Международно-правовая охрана проприетарного цифрового контента (ПЦК): проблемы и перспективы / Д. М. Чибісов // Юридическая наука : научный журнал. – 2012. – № 4. – С. 80-85.

6. Чибісов Д. М. Правові та морально-етичні засади охорони пропрієтарного цифрового контенту в рамках угод АСТА і ТРІПС / Д. М. Чибісов // Митна справа – 2012. – № 5 (83). – С. 91-99.

7. Чибісов Д. М. Процедура вирішення спорів в рамках Світової організації торгівлі : теорія і практика / Д. М. Чибісов // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. – Одеса : Фенікс, 2011. – Вип. 42. – С. 135-144.

8. Чибісов Д. М. Становлення міжнародного економічного правопорядку у 1945-1995 роках: історико-правовий аналіз Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1947 року / Д. М. Чибісов // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 2. – С. 215-218.

9. Чибісов Д. М. Захист прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі: примусове ліцензування виробництва

лікарських препаратів / Д. М. Чибісов // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 3. – С. 136-138.

10. Чибісов Д. М. Право Світової організації торгівлі як навчальна дисципліна: про необхідність уніфікації характеристик дисципліни / Д. М. Чибісов // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – Одеса : Юридична література, 2011. – Вип. 62. – С. 451-457.

11. Чибісов Д. М. Україна та Світова організація торгівлі: питання узгодження бізнес-інтересів та державної торговельної політики / Д. М. Чибісов // Південноукраїнський правничий часопис. – 2010. – № 4. – С. 220-222.

*Опубліковані праці апробаційного характеру:*

1. Чибісов Д. М. Визначення правових режимів охорони пропріетарного цифрового контенту за правом СОТ / Д. М. Чибісов // Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Одеса, 15-16 трав. 2015 р.) : у 2 т. / відп. ред. М. В. Афанасьєва ; НУ «ОЮА», Півден. регіон. центр НАПрН України ; передм. С. В. Ківалова. – Одеса : Юрид. л-ра, 2015. – Т. 1. – С. 351-352.

2. Чибісов Д. М. Проблема інтерпретації терміну «protection» у праві СОТ: переклад угоди ТРІПС / Д. М. Чибісов // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20-21 квітня 2012 р.). Т. 2 / відп. за випуск д.ю.н., проф. В.М. Дрьомін / Націон. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 388-390.

3. Чибісов Д. М. Міжнародно-правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі / Д. М. Чибісов // Міжнародні читання, присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського: матер. міжнар. конфер. (м. Одеса, 21-22 жовт. 2011 р.) ; відп. ред. М. І. Пашковський. – Одеса : Фенікс, 2011. – С. 611-614.

4. Чибісов Д. М. Проблеми визначення джерел права Світової організації торгівлі (СОТ) у сфері інтелектуальної власності / Д. М. Чибісов // Правове життя сучасної України : матер. міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 трав. 2013 р.) : у 2 т. / відп. за випуск д.ю.н., проф. В. М. Дрьомін ; Націон. ун-т «одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2013. – С. 375-377.

5. Чибісов Д. М. Окремі теоретичні аспекти щодо переосмислення механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства в умовах вступу України до СОТ / Д. М. Чибісов // Матер. І Всеукр. наук.-практ. конфер. «Фінансово-економічна безпека в Україні: стан та перспективи розвитку» (24 груд. 2010 р.). – Одеса : ОДУВС, 2010. – С. 109-110.

## АНОТАЦІЯ

**Чибісов Д. М. Охорона прав інтелектуальної власності в рамках Світової організації торгівлі.** – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право. – Національний університет «Одеська юридична академія» – Одеса, 2017.

Дисертація присвячена охороні інтелектуальної власності в рамках СОТ. Сформульовано поняття та проведена періодизація становлення міжнародного інституційного механізму охорони інтелектуальної власності. Проаналізовано механізм охорони інтелектуальної власності СОТ, визначено особливості його правової природи. Визначено типи міжнародних механізмів охорони інтелектуальної власності, дана характеристика їх функціональному та інституційному взаємодії з механізмом охорони СОТ. Систематизовані принципи міжнародно-правової охорони інтелектуальної власності. Класифіковані режими охорони інтелектуальної власності відповідно до Угоди ТРІПС, виявлено їх недоліки та запропоновані рекомендації щодо їх усунення.

Проаналізовано особливості правового режиму охорони винаходів згідно Угоди ТРІПС. Вказується, що Угода ТРІПС не відображає дуалістичну природу комп'ютерних програм, визначаючи їх суто як «літературні твори», що не дозволяє встановити критерії їх патентування. Обґрунтовано, що Угода ТРІПС не містить чітких критеріїв охорони винаходів у галузі біотехнологій.

Проаналізовано особливості імплементації Угоди ТРІПС в ЄС. Обґрунтовано доцільність внесення змін до законодавства України з урахуванням практики ЄС в цьому напрямку. Вказується, що Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їх державами-членами, з іншого боку зобов'язує Україну встановити більш високий рівень охорони винаходів в галузі біотехнологій та комп'ютерних програм ніж передбачено Угодою ТРІПС.

**Ключові слова:** охорона інтелектуальної власності, Світова організація торгівлі, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, інституційні механізми охорони інтелектуальної власності, режими охорони інтелектуальної власності.

## АННОТАЦИЯ

**Чибисов Д. М. Охрана прав интеллектуальной собственности в рамках Всемирной торговой организации.** – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия» – Одесса, 2017.

Диссертация посвящена охране интеллектуальной собственности в рамках ВТО. Сформулировано понятие и проведена периодизация становления международного институционального механизма охраны интеллектуальной собственности. Проанализирован механизм охраны интеллектуальной собственности ВТО, определены особенности его правовой природы. Выделены типы международных механизмов охраны интеллектуальной собственности, дана характеристика их функциональному и институциональному взаимодействию с механизмом охраны интеллектуальной собственности ВТО. Систематизированы принципы международно-правовой охраны интеллектуальной собственности. Классифицированы режимы охраны интеллектуальной собственности согласно Соглашению ТРИПС, выявлены их недостатки и предложены рекомендации по их устранению.

Проанализированы особенности правового режима охраны изобретений согласно Соглашению ТРИПС. Отмечается, что Соглашение ТРИПС не отражает дуалистическую природу компьютерных программ, определяя их сугубо как «литературные произведения», что не позволяет установить критерии их патентования.

Проанализированы особенности имплементации Соглашения ТРИПС в ЕС. Отмечается, что право ЕС уточняет и дополняет положения Соглашения ТРИПС. Разработаны предложения по приведению законодательства Украины в сфере охраны изобретений в области биотехнологии в соответствие с Соглашением ТРИПС и их регламентацией в ЕС.

Указывается, что Соглашение об ассоциации между Украиной, с одной стороны, и Европейским Союзом, Европейским сообществом по атомной энергии и их государствами-членами, с другой стороны обязывает Украину установить более высокий уровень охраны изобретений в области биотехнологий и компьютерных программ, чем предусмотрено Соглашением ТРИПС.

**Ключевые слова:** охрана интеллектуальной собственности, Всемирная торговая организация, Соглашение о торговых аспектах прав интеллектуальной собственности, институциональные механизмы охраны интеллектуальной собственности, режимы охраны интеллектуальной собственности.

## SUMMARY

**Chybisov D. M. Intellectual property protection under the World Trade Organization.** – Manuscript.

The dissertation for achieving a scientific degree of the Philosophy Doctor in specialty 12.00.11 – International Law. – National University «Odessa Law Academy» – Odessa, 2017.

The thesis is devoted to the protection of intellectual property in the WTO. The concept and periodization of international institutional mechanism

for protection of intellectual property are elaborated. WTO mechanism of intellectual property protection, its peculiarities and legal nature are analyzed. Types of international mechanisms for protection of intellectual property, their characteristics are provided and examined against functional and institutional relations with the WTO mechanism. Principles of international intellectual property protection under WTO are systematized. Provided classification as to regimes of intellectual property protection under the TRIPS Agreement, revealed their shortcomings and proposed recommendations to address them.

The peculiarities of the legal regime of protection of inventions under the TRIPS Agreement are analyzed. It is noted that the TRIPS Agreement does not address the dual nature of computer programs, defining them as purely “literary works” that does not allow them to establish criteria for patenting. It is shown that the TRIPS Agreement does not contain clear criteria for protection of inventions in biotechnology sector, due to the lack of a unified approach of the WTO members to the moral and ethical exceptions laid down in the TRIPS Agreement.

Peculiarities of the implementation of the TRIPS Agreement in the EU are analyzed. The expediency of amending the legislation of Ukraine with regard to EU practices in this area is noted. It is claimed that the Association Agreement between Ukraine, on one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and its Member States, on the other hand requires Ukraine to establish a higher level of protection of inventions in biotechnology and computer software than provided by the TRIPS Agreement.

**Keywords:** protection of intellectual property, World Trade Organization, TRIPS Agreement, institutional mechanisms for the protection of intellectual property, intellectual property protection regimes.

Підписано до друку 10.03.2017.  
Формат 60х90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

---

Видавець і виготовлювач ІПП «Фенікс»  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002 р.  
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.